

# BALÁZS HANNA IMOLA

## Forradalom most!

Ha az ember beírja Google-ba a „forradalom” szót, az első találat a Wikipédia, ahol a szócikk indítása a *Magyar Larousse Enciklopédia*-féle meghatározás: „A forradalom a fennálló társadalmi rendet, rendszert erőszakosan (ezen belül fegyveres vagy vértelen úton) megdöntő, a társadalmat gyökeresen és tartósan átalakító társadalmi mozgalom.” Az olvasó ettől az egyszerűségtől valahol egy kissé megbotránkozik. Ez nem az a forradalom, amiről legkésőbb óvoda óta tanul mindenki, még kevésbé az a hősiesség, bátor és emelkedett esemény, amit az utókor (az olvasó) elképzelt magának, és a legkevésbé az, ami valójában történt. Úgy tűnhet, hogy annak, aki nem élt át igazi forradalmat, nincs lehetősége megtudni, milyen is az valójában. Van azonban egy „kiskapu”: az irodalom. Mert egy jó regényből akkor is meg lehet ismerni a forradalom-életérzést, ha a regény szerzője nem élt át igazi forradalmat.

A korábban elsősorban slammerként ismert Kemény Zsófi *Én még sosem* című debütregényét a kritika összességében pozitívan fogadta, több helyen is kiemelték, hogy nagyon jól eltalálta a gimis élet hangulatát és beszédstílusát (ez nem is csoda, tekintve, hogy a regény megjelenésekor mindössze 20 éves volt). Az elmarasztaló kritikák leginkább a „szükségtelenül trágár” nyelvezetet és a regény „felületes kidolgozását” szidták, az előbbi egyébként maga a szerző is elismerte, mikor a második regénye kapcsán azt nyilatkozta a *hvg.hu*-nak, hogy „ezt a könyvet már egész moderált stílusban írtam meg az első, *Én még sosem* című ifjúsági regényemhez képest: abban a szereplők sz\*rára káromkodták magukat.” A debütregényt követő verseskötet kritikái már vegyesebbek, a kulturális bulvárbán gyakran kerülnek elő a családi vonatkozások (a költő édesapával és nővérrel való összehasonlítás). Egyes kritikusok hiányolják a versekből a slammer-Zsófi merészségét és dinamizmusát, mások pont azért ünneplik a fiatal szerzőt, hogy nem próbált meg „slameskötetet” írni verseskötet helyett. A legszélsőségesebb kritikákat kapott műve viszont egyértelműen második regénye, a *Rabok tovább*. A fent idézett *hvg.hu*-s interjú a hivatalos könyvheti bemutató előtt készült, a kérdező pedig máris arról érdeklődik benne, hogy mit szolt Zsófi a gyűlölködő és egekig magasztaló reakciókhoz. (Egyébként azt, hogy „Viszonylag jól bírom a kritikát, és nem biztos, hogy örülnék neki, ha közepesen utálnák a könyvet.”)

A *Rabok tovább* tökéletes anyag, ha forradalomról, illetve az egyén és forradalom viszonyáról akarunk beszélni. Ahogy korábban írtam, ráérezni a forradalom lényegére csak akkor lehet, ha mi is átéljük. Egy már megtörtént forradalmat viszont, legyen bármilyen nagyszerű regénybe ágyazva, nem lehet „átélni” abból a pró-

zai okból kifolyólag, hogy az olvasó tudja, mi fog történni, emiatt pedig mindig a szereplők előtt jár pár lépéssel. A jövőben játszódó forradalmakat elmesélő sci-fikkel és disztópiákkal az a probléma, hogy az olvasóban hagynak egy hamis biztonságérzetet: a történet a távoli jövőben játszódik, így az olvasás élményében végig ott az „Ugyan már, miért lenne pont így?!”-érzés. Kemény Zsófi viszont nem bánik kesztyűs kézzel az olvasójával: kreál neki egy forradalmat egyenesen a jelenbe. A történet bizonyos pontjain olyan ijesztően reális, hogy olvasás közben muszáj volt megnézni a híreket, hogy megnyugtassam magamat: Budapesten nincs forradalom.

Ugyanis a regény idejében Budapesten forradalom van. Ahhoz, hogy ezt a felfedezést az olvasó megtegye, két dologra van szükség:

1. Kézbe kell venni Kemény Zsófi regényét, és ránézni a borítójára, melyen a budapesti Hősök tere látható.

2. Meg kell fordítani a könyvet. A hátsó borítón sárga alapon fekete csíkokban ennyit ír: „Nyugi. Forradalom van.”

Ahhoz, hogy a borító vizuális utalása in túlmenően az olvasó a forradalom részévé váljon, szükség van Borára. Ő a regény narrátora, az ok, amiért erről a forradalomról lehet és érdemes beszélni. Pszichológia szakos egyetemista, húszéves, és a könyv elején úgy jellemzi magát, hogy „Egy mosógépet sem tudtam beindítani, a számláktól rettenetesen félttem, az egyetlen, amihez értettem, hogy hogyan kell úgy élni egy rendszerben [...] hogy fogalmam sincs annak a működéséről.” Első ránézésre nem egy tipikus forradalmár. Mégis, ő a kulcs a forradalom megértéséhez, ugyanis a való életben a forradalmat nem „felülnézetből” figyeljük, mint egy történelmi leírásban, hanem a sűrűjéből, ahol a sok kusza történés kitarja és elferdíti egymást. Bora pedig ott van a sűrűjében, ide-oda sodródik, kicsit végig párhuzamos az eseményekkel, ennek ellenére mégis a „Szabi” (szabadságharc neve a regényben) meghatározó résztvevőjévé válik.

„Július 10-e, Mátyás király újratemetésének napja, egy gyönyörű szép nap volt arra, hogy ne menjek tüntetni.” Ezen a napon kezdődik a forradalom. Borát egy volt iskolatársa veszi fel a Forradalom2017 nevű Facebook-csoportba, ahol lelkesen zajlanak az előkészületek Mátyás király újratemetésére, egész pontosan a temetésre tervezett kormány szervezésű felvonulás szabotálására.

A *Rabok tovább* forradalma első ránézésre olyan, amilyennek az ember elképzel egy forradalmat: egy csomó lelkes egyetemista fellázad a gonosz, elnyomó rendszer ellen, van titkos főhadiszállás, fegyverraktár, sok-sok lövöldözés és euforikus forradalmi hangulat. De megjelennek egyértelműen „mai” elemek is, a személyes kedvencem az, hogy a forradalmárok partibusszal közlekednek. Budapestet ugyanis a forradalom hírére előzőnlik a lelkes katasztrófaturisták, az „amcsik”, az őket szállító partibuszokra pedig tilos lőni. Ez az első olvasásra elképesztően groteszk ötlet, ha az ember rendesen belegondol, kezd fájdalmasan valószerűnek



Vox Maris

tűnni. A partibusz ablakából, Bora szemén keresztül ismerjük meg a forradalmi Budapest képét, ami elég kiábrándító. „Távolabb, fenn a barikádon, három méter magasságban egy félmeztelen fiú napozott egy túrórudi-automatán. Egyik kezében fegyver, másikkban sör.” A Bölcsészkar kertjében levő forradalmárok tábora „inkább hasonlított az ozorai fesztiválra, mint egy harcra kész hadsereg”. A kirakatok betörve, a középületek berendezéséből barikádok épültek. „A Kálvin teret szétszedték.” „A közvilágítás alig működött, mert a térfigyelő kamerák mellett a lámpákat is előszeretettel kilötte bárki, aki arra járt, és fegyvere volt.” Az olvasó ezen a ponton már gyanakodni kezd, hogy a „Szabi” mégsem működik olyan olajozottan, mint ahogy arra szükség lenne, mindenki élvezi a felfordulást, a hirtelen jött szabadulást minden fajta írott és íratlan szabály alól és a büntetlen vandálkodás lehetőségét, de magával a forradalommal, konkrétan annak céljaival senki sem törődik. A szétesettség-hangulatot tovább fokozza a tény, hogy a főszereplő egyszerűen lelép Budapestről a nehézfiú rapper szerelme társaságában, mert az összeveszett a forradalmárok vezetőjével.

A *Rabok tovább* több egy forradalom leírásánál: fejlődésregény is. Kemény Zsófi egy beszélgetésen azt mondta, meg akarta írni egy kapcsolat történetét egy narcisztikus fiúval, de a forradalomról is írni akart, így született meg ez a regény. Szóval mindenkit, aki egy romantikus, tipikus ifjúsági regényes szerelmi történetet akart olvasni, ki kell ábrándítanom: a *Rabok tovább*-ban egy zseniálisan felépített, de határozottan mérgező kapcsolatot fog találni. Borát a történet elején erőszakosan belelökik a felnőtt életbe, a szülei Ausztráliába költöznek, ő pedig egyedül marad Budapesten, és kétségbeesetten próbál egyik pillanatról a másikra felnőni. Érzékeny, érzelmes lány, aki imád filozofálni, színes, izgalmas gondolatoknak igyekszik álcázni érzelmeit, bőven

van benne tettvágy és elégedetlenség, de a konkrét cselekvésig sosem jut el. Találkozik Gióval, a már-már idegesítően magabiztos rapperrel. „Szerettem a fölényét. Eltipró, elsodró, elsöprő fölénye volt neki.” Borának ebben a helyzetben pont egy ilyen arrogánsan fölényes valakire van szüksége: valakire, aki cselekszik helyette, és akit neki csak követnie kell. Tökéletes pár: egy fiú nehéz gyerekkorral, aki élvezni, hogy irányíthat és egy lány, aki fél felnőni, ezért boldogan játssza el az alárendelt szerepét. A regény kulcsjelenete egyszerre játszik rá kettőjük kapcsolatára és a közösség forradalmára. A balatoni utazásuk alatt találunk egy cirkuszt és egy ketrecbe zárt tigrist, Artúrt, akit Gio hirtelen felindulásból ki akar szabadítani. Úgyhogy nemes egyszerűséggel leüti a biztonsági őrt, és bepakolja a tigrist a kocsis hátsó ülésére. Az öreg cirkuszi tigris viszont, ahogy megáll az autó, visszamegy a ketrecébe. A Stockholm-szindrómás Artúr egyszerre jelképezi a hirtelen jött szabadsággal élni nem tudó „túltenyésztett egyetemista” forradalmárokat és a főszereplőt, aki inkább választja a biztonságot Giovanni mellett, mint a kockázatos önállóságot. Ő az első látványos rossz előjel a forradalom kimenetele szempontjából. Bora és Gio visszatérnek Pestre, mert „ez itt mégis csak a történelem, meg ti vagytok a bajtársaim, a barátaim”. A visszatérésüktől kezdve válik nyilvánvalóvá, hogy a forradalom nem működik. Nincs célja, nincsenek vezetői és igazából követői sem. Blokád alá vonják Berkes János, az egyik vezető politikus házát, vele akarják zsarolni a miniszterelnököt. A táborban egyre inkább megmutatkoznak a széthúzás és az elégedetlenség jelei. Bora és Gio veszekednek, a régebbi párok szakítanak, a csapat öregjének indiai unokájáról kiderül, hogy illegálisan eladott román cigánygyerek. A történet tetőpontján Gio beviszi Borát a Berkes-házba. Kiderül, hogy a nehéz sorsú, sokat küzdött rapper-imázs hamis: Don Giovanni valójában Berkes Jancsika, az ország legnagyobb pénznyelőlőjének a fia, aki az otthonról lopott kabrióban vitte el Borát a Balatonra, ahol a saját luxusvillája kutyaházában aludtak, és összességében az egész romantikus balatoni hódítóhadjárat hamis.

Eddig rendben, de nem térünk vissza a forradalomhoz? – kérdezhetné az olvasó. A szomorú igazság az, hogy a forradalomnak vége, a kormány nyert. Ha őszinték akarunk lenni, ez a forradalom halva született, és rövid élete során még egy becsületes célt sem sikerült találni neki. Az alapfokú elégedetlenség parazsa ott izzott mindenkinben, a fészekadó ötletével a kormány felpiszkálta a tüzet, ami engedelmesen meg is gyulladt, de aztán senki sem foglalkozott azzal, hogy táplálja. A forradalom egyetlen megvalósítása a Mátyás-ruhás tüntetés és Giovanni forra-



Heiditől Drakulának (From Heidi to Dracula)

dalmi rapje, egy zseniális és kreatív ötlet, egy ütős kezdet, ami nem kap folytatást. Minden más csak kapkodás és sodródás. A *Rabok tovább* forradalma nem 1848, nem 1956 és nem is 1989. Hiányoznak a hősök, a célok, a megvalósítások, az az erő, ami a történelem idején mozgatta a forradalmat, és az a pátosz, amivel az utókor bevonja. A nagy alakjai a kicsit életképtelen Bora, az indulatkezelési problémákkal küzdő Berkes Jancsika-Giovanni, a vezetője pedig a blokád alatt hallucinogén gombákat fogyasztó Váli Beni. Egyértelműen nem ők az új márciusi ifjak.

Amint azt a szöveg elején is írtam, Kemény Zsófi regénye komoly indulatokat váltott ki. A szakmai kritika bírálta a történet hihetlenségét („kínosan valószerűtlen képzelgés” – 24.hu), az itt-ott fölöslegesen túlbonyolított költőiségét („egy középiskolai önképzőköri dolgozat nyelvi igényességét is alulmúlja” – *Magyar Narancs*), ugyanakkor értékelték a „maiságát”, őszinteségét, a nem mindennapi, „falhózárgós” nyelvezetét és az aktuálpolitikai témák beépítését a cselekménybe. Az *Élet és Irodalom* kritikusa a regényt egy „rendkívül tudatos írói program soron következő állomásának” nevezte, és a kritikáját ezzel zárta: „Egy biztos: irodalmi értelemben kevés izgalmasabb dolog történhet velünk, mint hogy együtt öregszünk Kemény Zsófi-val.” A megosztott szakmai kritikával szemben a *moly.hu* olvasóközössége valamivel egységesebben nyilvánult meg: meglepően rosszul fogadta a könyvet, jelen pillanatban az értékelése csupán 57%. Lévé ez nem szakmai, hanem inkább magánvéleményeket tükröző közeg, az itteni véleményezők nem fukar-

kodtak a szókimondó kritikákkal, hangosan bírálták az „olvashatatlan” nyelvezetet, a felületesen kidolgozott karaktereket, az unalmas történetet és a „teljesen lehetetlenül” ábrázolt forradalmat, a rossz szerelmi szálát, a regény regénytelenségét, és összességében mindent, amit egy regényben bírni lehet. Itt is akadt azért másik oldal is, amely lelkesedett a „slames” nyelvezetért, a zseniális történetvezetésért, bár ők is megjegyezték, hogy a forradalom ábrázolása sztereotipikusan mutatja be a mai fiatalságot.

Ahhoz, hogy a *Rabok tovább* olvasása közben ne kelljen nagy dóziszú vérnyomáscsökkentőt szednünk, kénytelenek vagyunk kemény önkritikát gyakorolni. Főleg mi, az Y és Z generáció, akik a történetben a forradalmárok szerepét játszunk el. Tényleg nem jó érzés, mikor azt a bizonyos görbe tükört az arcunk elé tartják. A regény többek között azért váltott ki ilyen heves utálatot, mert senki sem szeretne olyan forradalmár lenni, mint Borák, de rá kellett ébredniük, hogy erre minden esélyük megvan. Legyünk őszinték, kellemetlen érzés, mikor Petőfinek tartod magad, aztán a tükörbe pillantva Berkes Jancsika néz vissza rád. Az ilyen kellemetlen tapasztalatokra viszont szükség van ahhoz, hogy ne váljunk tényleg Berkes Jancsikká.

A regény több mint nemzedékünk elé tartott görbe tükör. Első olvasásra ugyan lehangoló a vége, de ha túljutunk azon a világfájdalmon, hogy a generációnk még egy forradalmat sem csinált meg rendesen, elkezdhetjük ünnepelni a győzelmet is: a három Stockholm-szindrómás tigrisből (Artúr, a forradalmár ifjúság és Bora) egy végül is kijött a ketrecből. Meghozta a regény során az első önálló lépését, és otthagya Giót. Szép csendesen felnőtt, és diszkréten nekiállt megváltani a világot: úgy dönt, felneveli Joshát („Egy öt éves cigány gyereket nem fogad örökbe senki más”). Ha belegondolunk, hogy a könyv elején még a mosógépet sem tudta bekapcsolni, a végén pedig már másokért is mer felelősséget vállalni, picit meghatódunk: Bora 300 oldal alatt a szemünk láttára nőtt fel. Ráadásul még egy cseppnyi reményt is ad az olvasónak a végére: „De ha mégis megváltjuk Magyarországot egyszer, azért idejöttök élni?”, kérdezi külföldre készülő barátnőjétől.

Ha felülnézetből figyeltük volna a forradalmat, nem maradtunk volna semmivel. Bora viszont megmutatta nekünk, hogy egy vesztes forradalomnak is van értelme, a világot pedig másodszor is meg lehet majd váltani. Amíg viszont eljön erre a lehetőség, foglalkozzunk a kisebb világokkal. „Műveljük kertjeinket!”, avagy találjuk meg a mi Joshánkat és neveljük szépen fel!

**Kemény Zsófi: *Rabok tovább*. Jelenkor, Budapest, 2017.**

**Gyáfrás István** 2000-ben született Szolnokon. Jelenleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem anglisztika szakos hallgatója.

közölt versei a *Dialectica urşilor* (*Medvék dialektikája*, Max Blecher, 2016) című, második kötetéből valók.

**Radu Nițescu** 1992-ben született Bukarestben. A Bukaresti Egyetem bölcsészkarán végzett. Három verseskötet szerzője. Itt

**Balázs Hanna Imola** 2004-ben született Kolozsváron. Jelenleg az Apáczai Csere János Elméleti Líceum diákja.